

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

УДК 341.1.8

ДОКТРИНА «R2P» В МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ: ВІД ПОДІЙ В ГРУЗІЇ ДО КРИМУ

Герасименко Д.С.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті висвітлено актуальну проблему сучасності: застосування сили в міждержавних відносинах. Зокрема, розглядається вплив концепції «R2P» та гуманітарної інтервенції та можливість їх застосування на прикладі подій у Грузії 2008 року та Україні 2014-2015 рр. Аналізуються дії Російської Федерації, які можна визнати агресією проти суверенних держав, досліджено правомірність застосування сили Росією з точки зору міжнародного права.

Ключові слова: міжнародний мир і безпека, обов'язок захищати, застосування сили, анексія, гуманітарна інтервенція.

Постановка проблеми. Світовий порядок ХХІ століття зіштовхнувся з серйозною проблемою – тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, внутрішньодержавні етнічні конфлікти, дестабілізація політичної ситуації через вплив зовнішніх чинників в колишніх радянських республіках Молдові, Грузії та, зокрема, Україні, що веде до порушення колективної безпеки та миру у всьому світі.

Болючими для українського суспільства є анексія Криму Російською Федерацією та події на Сході країни, спровоковані тим же суб'єктом. Це все вказує на серйозну кризу сучасного міжнародного права та кидає виклик колективній системі безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема силового захисту прав людини, можливості застосування гуманітарної інтервенції та її альтернативного методу – «R2P» у міждержавних відносинах стала об'єктом дослідження багатьох українських, західних та російських вчених. Найбільшої уваги зазначеним питанням приділили: О. О. Мережко [1], М. І. Неліп [1], Л. В. Пастухова [2], А. П. Шуміленко [3], Г. О. Христова [4], В. І. Мотиль, В. Н. Карташкін, К. Л. Сазонова [5], Л. Н. Тарасова, Г. Еванс, А. Орфорд та ін.

Невирішені раніше проблеми. Доктрина «R2P» є новою концепцією і не досліджена належним чином. Дестабілізація внутрішньополітичної ситуації в Україні через вплив зовнішніх чинників, а саме через дії Росії, мають ознаки втручання у внутрішні справи держави. Дії РФ пояснюються її правлячими колами та ЗМІ як застосування доктрини «R2P», проте уряд України та ряд західних країн з цим не погоджуються. Таким чином, дане питання залишається невирішеним, а відтак виникає необхідність у юридичному аналізі дій Росії.

Отже, метою статті є юридичний аналіз дій та позицій РФ щодо Грузії (2008 р.) та України (2014-2015 рр.), заяв її офіційних осіб, інших правових позицій, пошук та критика аргументів щодо їх правомірності. Необхідно дослідити можливість застосування доктрини «R2P» Росією щодо останніх суспільно-політичних подій в Україні.

Виклад основного матеріалу. У вересні 2000 р. за ініціативою Канади була створена Міжнародна комісія з інтервенції та державного суверенітету. До складу МКІДС увійшла група видатних фахівців із міжнародного права прав людини на чолі з колишнім міністром закордонних справ Австралії Г. Евансом і спеціальним радником Генерального секретаря ООН М. Сахнуном. У 2001 році дана група представила на розгляд Генеральному Секретарю та державам-членам ООН добре відому в міжнародному праві Доповідь «Обов'язок захищати» (англ. «The Responsibility to Protect»), яка запропонувала альтернативу так званому «праву на гуманітарну інтервенцію», заміщуючи його «обов'язком захищати» [6]. Дана доповідь поклала початок розвитку нової доктрини «responsibility to protect» (R2P) назва якої до сьогодні так і не отримала сталого перекладу українською. Задля правильного розуміння, ми будемо користуватися терміном на мові оригіналу, тобто доктрина «R2P».

Обов'язок захищати є переосмисленням концепції гуманітарної інтервенції, та на відміну від неї застосовує військові акції в якості обов'язку міжнародного співтовариства, а не в якості права держави чи групи держав. Обов'язок захищати фокусується на попередженні таких міжнародних злочинів: геноцид, військові злочини, злочини проти людства, етнічні чистки. Можливість застосування «R2P» щодо інших злочинів чи гуманітарних катастроф – виключена.

Анексія Криму та вторгнення Росії на Сході України порушили широкий спектр основних принципів міжнародного права та міжнародних договорів, які гарантували Україну територіальну цілісність, непорушність кордонів і безпеку. Ми вважаємо, що дії РФ мають ознаки втручання у внутрішні справи держави, а відтак порушення державного суверенітету України. Правлячі кола Росії та деякі їхні науковці намагаються знайти правове виправдання для такого роду дій, посилаючись то на концепцію «гуманітарної інтервенції» (хоча вона й заборонена міжнародним правом), то на доктрину «R2P», то на не зовсім вдалі прецеденти збройного втручання

інших країн, що мали місце в минулому. Отже, ми маємо намір проаналізувати дії та позицію РФ щодо правомірності її втручання у внутрішні справи України шляхом введення військ чи заслання збройних угруповань та дати відповідь на питання: чи можливе використання доктрини «R2P» у цьому випадку?

Насамперед, ми б хотіли зазначити, що правда в тому, що Росія та її доктрина міжнародного права завжди була проти використання будь-якого виду спочатку «гуманітарної інтервенції», потім доктрини «R2P» в міжнародних відносинах. Правлячі кола та юристи-міжнародники завжди засуджували такі акти, що траплялися в міждержавних зносинах. Для прикладу можемо навести думки російських посадовців та правників. Так, колишній міністр закордонних справ РФ І. Іванов заявив наступне: «Не можна виключати те, що застосування різного роду доктрин «гуманітарного втручання» може розхитати міжнародний порядок до меж, небезпечних навіть для тих, хто хотів би привласнити собі «право» на проведення військових акцій. Адже якщо в міжнародному праві закріпиться ідея допустимості застосування сили в обхід Ради Безпеки ООН, «гуманітарний кийок» може опинитися в чіх заведено руках» [7].

Відношення Росії до норм, що обмежують суверенітет, вже давно складаються непросто. В офіційному дискурсі пострадянської Росії переважав акцент на невтручання і територіальну цілісність. Можна навести безліч прикладів думок та підходів такого роду, проте це не є ціллю нашого дослідження. Такий підхід почав змінюватися в 2008 році, коли спалахнула короткочасна російсько-грузинська війна і Росія наполягала на застосуванні доктрини «R2P», яка повинна була надати Росії легітимну основу для збройного втручання. Хоча насправді, як зазначає політолог І. Самоловов «це було нічим іншим, як «красивою обгорткою» для непропорційної реакції Москви» [8].

У Концепції зовнішньої політики РФ 2008 р. містилася критика тенденції «довільного використання» таких міжнародних норм, як суверенітет і ненапад. За іронією долі через всього пару тижнів саме Росія вдалася до цього «безпідставного використання» щодо Грузії.

Стосовно Абхазії та Південної Осетії, риторика Росії спиралася на Резолюцію РБ ООН № 1808 від 15 квітня 2008 року, де прямо вказується на невідкладну необхідність економічного розвитку Абхазії та покращення умов життя постраждалого від конфлікту населення [9]. Поглиблений аналіз вказаної резолюції не дозволяє зробити висновок про наявність достатніх правових підстав для такої позиції Росії.

Тодішній російський Президент Дмитро Медведєв, прем'єр-міністр Володимир Путін і постійний представник Росії в ООН Віталій Чуркін назвали початкові дії Грузії проти місцевого населення самопроголошеної республіки Південна Осетія «геноцидом». Російський міністр закордонних справ Сергій Лавров стверджував, що застосування сили Росією у відповідь стало реалізацією її «обов'язку захищати», саркастично зазначивши, що вона може бути застосована не тільки «в системі ООН, коли люди бачать якісь

проблеми в Африці», але і в рамках російської конституції, коли небезпеці піддаються громадяни Росії.

Головною підставою, що була висунута російським керівництвом на виправдання інтервенції, була необхідність «захищати громадян Росії». Так, Коментар Департаменту інформації і друку МЗС РФ від 10 червня 2008 року в зв'язку з питаннями ЗМІ відносно Російського Чорноморського Флоту, зазначає – представники влади Грузії встали на небезпечний шлях підбурювання конфлікту в Південній Осетії, що несе страждання місцевому населенню. Російська Федерація з цим миритися не буде і зробить все можливе, щоб врятувати жінок, осіб літнього віку та дітей, всіх громадян Росії, Грузії та України та інших іноземців, що знаходяться у зазначеному регіоні. У свою чергу, метою операції російських військово-морських сил біля бережжя Абхазії є забезпечення умов для захисту російських громадян, що знаходяться в регіоні, надання гуманітарної допомоги цивільному населенню в зоні конфлікту.

Але це не є логічним обґрунтуванням для застосування «R2P». Питання стосовно прямих дій окремої держави щодо захисту своїх громадян, які проживають за межами її території, не має відношення до зазначеного принципу. Коли подібні дії робилися в минулому (а таке траплялося часто), як виправдання практично незмінно висувалося право на «самооборону», яке передбачено ст. 51 Статуту ООН.

Існує ще одна причина для заперечення проти російських заяв. Росія так і не змогла переконливо довести, що загроза Грузії населенню Південної Осетії мала такий характер і такий масштаб, який виправдував би застосування військової сили. Тут діють п'ять критеріїв збройного втручання, що були зазначені вище, і немає ніякої впевненості в тому, що хоча б один з них дії Росії задовольняли.

Рада Безпеки ООН не приймала ніяких резолюцій, що давали б Росії повноваження на здійснення військової інтервенції. Саме на таке упушення довго і наполегливо посилалася і скаржилася Москва, коли Сполучені Штати в 1999 р. проігнорували дану вимогу в Косово (не кажучи вже про Ірак у 2003 р.). Позиція ГА ООН у 2005 р. була абсолютно ясною. Коли якась країна має намір застосувати силові заходи згідно «R2P», вона повинна робити це через Раду Безпеки. У випадку з Росією і Грузією на лице серйозна загроза одностороннього тлумачення міжнародних норм окремою державою.

Отже, замість того щоб відповідати на ці законні побоювання, представник Росії В. Чуркін волів посилатися на односторонні дії США і їх союзників в Іраку і Сербії, маючи на увазі, що якщо США можуть використовувати норми не належним чином, то чому цього не може робити і Росія? Те що інші провідні країни в минулому байдуже ставилися до таких обмежень, не виправдує дії Росії проти Грузії.

На виправдання своїх дій у Грузії Росією іноді висувалося застосування концепції «гуманітарної інтервенції». Хоча, ми вже дослідили, що дана концепція є неправомірною за своєю суттю. Навіть російські науковці, досліджуючи події в Грузії, робили аналогічні висновки. Так, дослі-

джуючи конфлікт в Грузії С. В. Черніченко, не розглядає гуманітарну інтервенцію як міру допустимої поведінки держави, наголошуючи, що в наш час вона носить суто інтервенційний, а не гуманітарний характер, при цьому відмічаючи неправомірність аргументацій російського керівництва [10, с. 127-128]. В. С. Котляр наголошує на неправомірності знаходження російських військових на території іншої держави, адже це прямо суперечить положенню Статуту ООН щодо територіальної цілісності держави та непопушності її кордонів [10, с. 128]. У своїх працях О. В. Хлестов відстоює неправомірність дій Російської Федерації з метою захисту співвітчизників за кордоном, наголошуючи, що в даному випадку мова йде про протиправність гуманітарної інтервенції [10, с. 128-129].

Підсумовуючи вищесказане, хотілось би процитувати «батька доктрини R2P» Г. Еванса, який слушно заявив стосовно цих подій: «Росія і «обов'язок захищати». Цей принцип мав на меті запобігти появі нової Камбоджі або Руанди; його не можна застосовувати для виправдання російського вторгнення до Грузії» [11].

Перейдемо до аналізу дій Росії, вчинених щодо України. Намагаючись виправдати анексію Криму та збройне вторгнення на Сході України Росія використала широкий спектр аргументів, які надходили спочатку від президента РФ В. Путіна, а потім вже ці аргументи були піддані не зовсім вдалим спробам російських науковців привести їх у відповідність з міжнародним правом та російською доктриною міжнародного права. Отже, висувалися такі доводи: право на самовизначення народів, державний переворот в лютому 2014 р., гуманітарна інтервенція та інтервенція за запрошенням.

Всі три аргументи піддаються нищівній критиці. Право на самовизначення народів, як привід для анексії Криму був озвучений президентом РФ у своєму зверненні: «Оголошуючи про свою незалежність, визначаючи референдум, Верховна Рада Криму посилалась на Статут Організації Об'єднаних Націй, в якому йдеться про право нації на самовизначення. До речі, і сама Україна, я хочу це нагадати, повідомляючи про вихід з СРСР, зробила те ж саме, майже текстуально те ж саме. В Україні скористалися цим правом, а кримчанам в ньому відмовляють. Чому?».

Як зазначає російський професор Європейського університету в Санкт-Петербурзі Г. Голосов: «приєднання Криму до Росії – в тому вигляді, в якому воно було здійснено, – будувалося на цілій серії помилок, навряд чи простимих навіть студенту якогось провінційного факультету міжнародних відносин» [12].

О. О. Мережко наводить 6 доводів проти аргументу щодо самовизначення народів, що включає наступне:

1) Згідно Конституції СРСР та Конституції Української РСР, Україна була суверенною державою та мала право вільного виходу з СРСР, в той час як Крим ніколи такого права не мав згідно обох конституцій;

2) населення, що проживає в Криму тяжко назвати нацією, також тяжко визнати це населення змішаного етнічного походження (українці, росіяни, кримські татари) «народом». На офіцій-

ному рівні як Україною так і Росією, населення Криму ніколи не вважалось окремим народом. З юридичної точки зору, населення Криму є невід'ємною частиною населення України, яке має право на самовизначення як єдине ціле. Тож росіяни, що проживають в Криму не мають права на самовизначення, тобто права на сецесію;

3) згідно російської доктрини міжнародного права право на самовизначення народів не включає права на сецесію і не повинно підривати територіальну цілісність;

4) Конституція України не визнає права на сецесію, а підрив територіальної цілісності держави є кримінальним злочином;

5) Росія та України завжди вбачали в спробах сецесії сепаратизм, з яким необхідно боротися національними та міжнародними правовими засобами;

6) так званий «референдум» в Криму суперечить Конституції України та є фальшивкою [13, с. 183-184]. Референдум – це демократична процедура, але саме тому він повинен бути бездоганим в правовому відношенні. Кримський референдум був проведений всупереч постанові парламенту України, під контролем іноземних військ, і цього вже достатньо, щоб не розглядати його всерйоз. Але і з процедурної точки зору референдум, проведений через 10 днів після призначення і без серйозного уявлення позицій сторін, просто не заслуговує такої назви [12].

Також наївним і абсолютно помилковим було уявлення про те, що приєднання частини території іншої держави може уникнути ярлика «анексія». Єдиний прецедент за всю післявоєнну історію – спроба Саддама Хусейна приєднати Кувейт, – навряд чи свідчить на користь подібних стратегій. Що стосується улюбленого пропагандистського прикладу, Косова, то Косово не стало частиною Албанії, подібно до того, як Північний Кіпр не відійшов до Туреччини. Міжнародне співтовариство мириться з існуванням невизнаних держав і іноді їх визнає. Але не мириться з анексією, бо вона руйнує ту основу, на якій будується національна державність.

Щодо аргументу стосовно державного перевороту, можна погодитись, що обставини зміни влади в Києві не були ідеальними з точки зору конституційного права. Але якби від кожної країни, в якій відбувається неконституційна зміна влади, сусіди намагалися відрізати шматочок, наш світ був би занадто небезпечним місцем.

В контексті теми нашого дослідження, найбільш цікавим видається останній аргумент, що стосується гуманітарної інтервенції та інтервенції на запрошення.

Що ж на сьогоднішній день слід відмітити декілька «офіційних» думок щодо виправдання можливої інтервенції (гуманітарної) Росії в Україну.

По-перше, це безпосереднє прохання четвертого Президента України Віктора Януковича допомогти налагодити політичну ситуацію в державі, що мало характер прямого письмового звернення останнього до Президента РФ В. Путіна. На таке положення посилалась лише незначна частина дослідників, адже правова природа такого документу ніколи не пояснювалася, а сам він ніколи не опубліковувався. Незважаючи

на те, що міжнародному праву відома доктрина здійснення інтервенції на запрошення Уряду держави, в яку планується інтервенція, її суть відрізняється від обставин. Так, абстрактний носій відповідної влади (Президент, Уряд, Парламент) повинен здійснювати ефективну владу і визнаватися міжнародною спільнотою, а ситуація в державі оцінюється з точки зору не тільки реальної загрози правам громадян, а й нездатності (але аж ніяк не небажання) відповідної влади впоратися з ситуацією самотужки. Окремо вказується на право саме в влади (а не опозиції) здійснювати таке запрошення.

По-друге, це обмеження прав російськомовної частини населення на території України – класичне обґрунтування гуманітарної інтервенції, метою якої є захист «страждаючого» населення. Це твердження стосується регіонів Східної та Південної України. Чи не найбільше в російській пресі, а також в одній з офіційних заяв МЗС Росії зустрічається посилення на відміну новою українською владою Закону України «Про засади державної мовної політики» в редакції 2012 року.

Коментуючи рішення Ради Федерації дозволити В. Путіну використати Збройні сили РФ в Україні «до нормалізації суспільно-політичної обстановки в цій країні», постійний представник Росії В. Чуркін описав картину «постійних загроз насильницьких дій з боку ультранационалістів, що піддають небезпеці життя та законні інтереси росіян і всього російськомовного населення», і зробив висновок, що Росія не могла дозволити реалізуватися загрозам так званих ультранационалістів в Криму [14].

Ми погоджуємося з Г. Голосовим, який вважає, що російське втручання в Криму не виглядало мотивованим. На відміну від того ж Косова, в Криму не було ні збройного конфлікту, ні етнічних чисток, ні навіть якого-небудь успішного політичного руху за приєднання до Росії [12].

З цього приводу слушно зазначає український професор О. Мережко: «цікавим є те, що за часів правління В. Януковича Росія на офіційному рівні ніколи не піднімала питання щодо порушення прав людини в Криму. Варто пам'ятати, що РФ є учасницею великої кількості міжнародно-правових механізмів, які можна було б використати для захисту прав людини в Криму, якби того вимагали реалії. Іншими словами, якби був хоча б натяк на порушення прав людини на півострові, Росії, замість використання сили, слід було звернутися до таких міжнародних організацій та механізмів як ООН, Ради Європи, Європейської конвенції з прав людини і ОБСЄ, учасницею яких є РФ. Той факт, що Росія не звернулася до цих організацій говорить сам за себе. Більше того доповіді цих організацій щодо ситуації в Криму чітко продемонстрували відсутність порушень прав людини в Криму з боку української влади. Насправді, порушення розпочалися після вторгнення Росії та анексії. Особливу занепокоєність міжнародної спільноти викликають порушення прав кримських татар російською окупаційною владою в Криму» [13, с. 192].

Наведемо декілька прикладів заяв влади РФ. Заява від 2 березня 2014 р., в якій В. Путін у розмові з Президентом США Б. Обамою наголосив, що в Україні існує реальна загроза для життя та

здоров'я громадян РФ. Президент РФ підкреслив, що у разі наступного поширення насилля на східні регіони та Крим Росія залишає за собою право захистити свої інтереси та російськомовне населення, що там проживає.

На рахунок твердження «свої інтереси» хочеться прокоментувати словами французького науковця А. Руж'є, який ще у 1910 році вказав на неможливість суто гуманітарної інтервенції: «Інтервент, як тільки з'являється нагода на здійснення інтервенції, оцінює вигідність від неї суб'єктивно, виходячи із власних нагальних інтересів... Варварство відбувається щодня і у таких куточках світу, у яких покласти йому край не мріє жодна держава – не мріє тому, що не має у цьому інтересу» [15]. Широкому загалу відомо, що Росія завжди мала свої імперіалістські плани на Україну.

В заяві МЗС РФ від 3 березня 2014 р. в зв'язку з заявою Державного секретаря США про ситуацію в Україні, зазначається, що в ситуації, яка склалася, коли життя та безпека жителів Криму та південно-східних регіонів України знаходяться в небезпеці, заходи, які здійснює російська сторона щодо захисту її населення, є адекватними та абсолютно законними. Власне заходи не уточнюються та законність не пояснюється.

Заява МЗС РФ від 14 березня 2014 р. в зв'язку з трагічними подіями в Донецьку – Росія усвідомлює свою відповідальність за життя співвітчизників та співгромадян в Україні та залишає за собою право взяти цих людей під захист. Слід вказати на те, що міжнародне право не дає визначень поняттям «співвітчизник», «співгромадянин».

В заяві МЗС РФ від 15 березня 2014 р. де зазначається, що до Росії надходить велика кількість звернень з проханням захистити мирних громадян. У свою чергу, Росія залишає за собою право розглянути останні.

Таким чином, Росія намагається довести наявність порушень прав російськомовних громадян чи то її «співвітчизників», куди автоматично відноситься більша частина населення південно-східних областей України.

Висновки. Аналізуючи вищевикладені позиції РФ, слід наголосити, що Росія жодного разу не визнала факту присутності власних збройних сил на території України, аж до непрямої репліки Президента Путіна на прямій лінії.

Стосовно доктрини «R2P» в цій історії, дії, які Росія збиралася зробити (і таємно робила) мали недостатньо підстав для використання «R2P». Росія натомість сконструювала так звану «загрозу» мільйонам життів російськомовних на Кримському півострові. Якщо слідувати російській логіці, то події в Криму були «превентивною» гуманітарною інтервенцією.

Кримська історія схожа на російсько-грузинську війну, за виключенням того, що цього разу загроза була повністю сфабрикована і доктрина «R2P» взагалі не згадувалася на офіційному рівні, проте така аргументація набула популярності в інформаційному вимірі.

Дана доктрина категорично виключає будь-яку можливість прихованого використання однією державою (без жодної санкції з боку уповноважених суб'єктів) проти іншої держави військового фактора під ширмою «захисту насе-

лення» від удаваних загроз із метою анексії чужих територій. Тому будь-які спроби «пристосувати» доктрину «R2P» до подій у Криму [16], не витримують критики, адже жодною із викладених компонентів, критеріїв і підстав для реалізації обов'язку щодо захисту не було дотримано.

Ми вважаємо, що причина, по якій Росія не стала офіційно використовувати як прикриття «R2P» в Криму, полягає в тому, що Росія неправильно використовувала «R2P» в Грузії. Напевне на це вплинула негативна оцінка багатьох країн в 2008 р. дій та доводів РФ, і застерегла Москву від неправильного використання цієї норми знову. Принаймні добре, що Росія не застосовує цю норму так цинічно, як це відбулося в Грузії. Для нової норми принципово важливо мати чітке визначення і правильну імплементацію, щоб уникнути її розмивання і деформації.

З анексією Криму і втручанням на сході України, Росія показала, що може ефективно обходити норми (такі як суверенітет і невтручання), відкидаючи свою пряму участь. За великим рахунком неважливо чи правильно Росія використовувала «R2P» чи ні, так як це все одно не

завадило її втручання в Україну. Лякає те, що засуджуючи «R2P» на офіційному рівні, прирівнюючи до концепції «гуманітарної інтервенції», Росія застосовує «нелінійні бойові дії» або гібридну війну. Іншими словами, прикро те, що Росія може робити вигляд, що поважає деякі норми, таємно переслідує сумнівні цілі і відповідає «ні» на всі звинувачення [14].

Українська криза показала наскільки крихким є сучасний мир, і як швидко може відродитись міжнародний збройний конфлікт. Абба Евен, знаменитий міністр закордонних справ Ізраїлю, одного разу заявив, що: «Міжнародне право – це право, яке зловмисники не виконують, а праведні не примушують виконувати» [17, с. 296]. Беззаперечні докази масових звірств в Сирії і акт агресії Росії проти України посилює ту істину, що нечестиві продовжують ігнорувати міжнародні норми. На сьогодні, головним завданням для міжнародної спільноти є практичне спростування твердження пана Евена стосовно дотримання норм міжнародного права. Питання в тому, чи може міжнародне співтовариство залишатися при цьому праведним.

Список літератури:

1. Неліп М. І., Мережко О. О. Силовий захист прав людини: питання легітимності в сучасному міжнародному праві: Навч. посібник / М. І. Неліп, О. О. Мережко. – К.: Наукова думка, 1998. – 189 с.
2. Пастухова Л. В. Концепція «відповідальності із захисту»: питання міжнародно-правового обґрунтування / Л. В. Пастухова, А. П. Шуміленко // Міжнародне право XXI століття: сучасний стан та перспективи розвитку (до 60-ліття проф. І. П. Репецького) / М. М. Микієвич, М. В. Буроменський, В. В. Гутник [та ін.]; за ред. М. М. Микієвича. – Львів: ЛА «Піраміда», 2013. – С. 158-172.
3. Пастухова Л. В., Шуміленко А. П. «Відповідальність із захисту» та міжнародне право / Л. В. Пастухова, А. П. Шуміленко // Український часопис міжнародного права. – К., 2013. – № 1. – С. 6-9.
4. Христова Г. Доктрина «R2P»: зобов'язання держави та міжнародної спільноти щодо захисту прав людини / Г. Христова // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 2 (77). – С. 42-51.
5. Сазонова К. Л. Концепция «ответственности за защиту» в миротворческой деятельности Организации Объединенных Наций / К. Л. Сазонова // Юридическая наука. – 2012. – № 1. – С. 96-100.
6. The Responsibility to Protect: Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty [Електронний ресурс]. – Ottawa: International Development Research Centre, 2001. – 91 p. – Режим доступу: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>
7. Иванов И. С. Верховенство права в международных отношениях – залог всеобъемлющей стратегической стабильности и безопасности в XXI веке [Електронний ресурс] / И. Иванов // Дипломатический вестник. – 2000. – Режим доступу: http://archive.mid.ru//bdomp/dip_vest.nsf/99b2ddc4f717c733c32567370042ee43/464b8b11f85697c0432569cb0043afe0?OpenDocument
8. Самоловов И. «Обязанность защищать» и Россия: От Грузии к Крыму [Електронний ресурс] / И. Самоловов // The Intersection Project: Россия, Европа, Мир. – 2015. – Режим доступу: <http://intersectionproject.eu/ru/article/politics/obyazannost-zashchishchat-i-rossiya-ot-gruzii-k-krymu>
9. Резолюція Ради Безпеки ООН S/RES/1808 (2008) від 15 квітня 2008 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/306/31/PDF/N0830631.pdf?OpenElement>
10. Фартхудинов И. З. Проблема гуманитарной интервенции и защиты граждан за рубежом. Обзор заседания круглого стола / Фартхудинов И. З., Каминский В. И. // Евразийский юридический журнал. – 2009. – № 8 (15).
11. Эванс Г. Россия и «обязанность защищать». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/msg/2008/09/m156617.htm>
12. Голосов Г. Почему Кремль продолжает ошибаться на Украине / Г. Голосов // РБК еженедельная деловая газета, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rbcdaily.ru/politics/opinion/562949992070827>
13. Merezhko O. Crimea's annexation by Russia – contradictions of the new Russian doctrine of international law / O. Merezhko // ZaöRV. – 2015. – Vol. 75. – P. 167-194.
14. Самоловов И. «Обязанность защищать» и Россия: От Грузии к Крыму [Електронний ресурс] / И. Самоловов // The Intersection Project: Россия, Европа, Мир. – 2015. – Режим доступу: <http://intersectionproject.eu/ru/article/politics/obyazannost-zashchishchat-i-rossiya-ot-gruzii-k-krymu>
15. Rougier A. La Theorie de l'intervention d'humanite / A. Rougier // Revue generale de droit international public. – 1910. – № 17.
16. Гирс И. Крымчане имеют право на вооружённое сопротивление. Россия имеет право на гуманитарное военное присутствие в Крыму [Електронний ресурс] / И. Гирс. – Режим доступу: <http://www.iarex.ru/articles/45636.html>
17. Charles W. Kegley, Jr. World politics: trend and transformation // Cengage Learning, 2009. – P. 496.

Герасименко Д.С.

Киевский национальный лингвистический университет

ДОКТРИНА «R2P» В МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЯХ: ОТ СОБЫТИЙ В ГРУЗИИ ДО КРЫМА

Аннотация

В статье освещена актуальная проблема современности: применение силы в межгосударственных отношениях. В частности, рассматривается влияние концепции «R2P» и гуманитарной интервенции и возможность их применения на примере событий в Грузии 2008 и Украины 2014-2015 гг. Анализируются действия Российской Федерации, которые можно признать агрессией против суверенных государств, также исследована правомерность применения силы Россией с точки зрения международного права.

Ключевые слова: международный мир и безопасность, обязанность защищать, применение силы, аннексия, гуманитарная интервенция.

Gerasymenko D.S.

Kyiv National Linguistic University

THE DOCTRINE OF «R2P» IN INTERNATIONAL RELATIONS: FROM THE EVENTS IN GEORGIA TO CRIMEA

Summary

This article highlights the urgent problem of our time: the use of force in contemporary international relations. In particular, considers the influence of the concept of «R2P» and humanitarian intervention and the legitimacy of the use such doctrines in Georgia (2008) and Ukraine (2014-2015). Analyzes actions of Russian Federation, which can be recognized as aggression against sovereign states, also was investigates the legality of the use of force by Russia according to contemporary international law. It is resumed that Russia's actions proved to be an aggression against sovereign states. It is concluded that the doctrine of «R2P» is far from ideal and needs to be improved. The correct use of this concept is a major factor of protection of human rights and fundamental freedoms and of providing peace and stability in the country, especially in conflict areas.

Keywords: international peace and security, the responsibility to protect, the use of force, annexation, humanitarian intervention.